

รายงานการวิจัย

เรื่อง

สำรวจการใช้สมุนไพรในชนบทของภาคใต้ภายใต้โครงการสาธารณสุขมูลฐาน

Survey of Traditional Medicine Used in Rural Southern
Area of Thailand Under The Primary Health Care Project

อรรถพร อธิรัตน์
เพชรน้อย สิงห์ท่าช้าง

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ธันวาคม 2532

สงข.

เลขที่หนังสือ	R2164 RAY 2532	-ผ.1
เลขที่	014737	
	29 ส.ค. 2533	

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการใช้สมุนไพรในชนบทภาคใต้ภายใต้โครงการสาธารณสุขมูลฐาน โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับการรู้จัก การใช้สมุนไพร และความรู้ อย่างถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรม การเลือกใช้ส่วนของสมุนไพร วิธีใช้สมุนไพรแต่ละชนิดในการรักษาอาการ 13 อาการตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน กำหนดตัวอย่างคือชาวชนบทแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา การวิจัยนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการให้ขนาดของตัวอย่าง 145 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ที่มีแนวคำถามเกี่ยวกับสมุนไพร 44 ชนิด เพื่อให้รักษาอาการต่าง ๆ ภายใต้โครงการสาธารณสุขมูลฐาน มีการตรวจสอบความเป็นปรนัยของเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ความถี่และร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะตัวอย่าง 145 ราย เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายคือร้อยละ 64 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 36 เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปี อาชีพทำไร่ทำนามากที่สุดคือร้อยละ 67 ประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร เพื่อใช้ในการรักษาสุขภาพตนเองของชาวชนบทพบว่า เคยใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพร้อยละ 73.8 โดยได้รับความรู้ในการใช้สมุนไพรจากเพื่อนบ้านมากกว่าแหล่งอื่น ๆ พบว่ามีร้อยละ 54.8 แต่ถ้าให้เลือกวิธีการรักษาเมื่อเจ็บป่วยครั้งแรกโดยการใช้สมุนไพร พบว่ามีเพียงร้อยละ 1.4 ที่จะเลือกการรักษาด้วยวิธีนี้ ส่วนในเรื่องของการรู้จักและเคยใช้สมุนไพร 44 ชนิด เพื่อรักษาอาการ 13 อาการ เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมพบว่า ชาวชนบทรู้จักและเคยใช้สมุนไพรรักษาอาการต่าง ๆ ตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานด้วยอัตราร้อยละที่ต่ำกว่าร้อยละ 50.0 ทุกอาการ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวชนบทส่วนใหญ่รู้จักชนิดและสรรพคุณของสมุนไพรตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน แต่เคยใช้น้อยมากหรือจะใช้สมุนไพรตัวอื่นแทน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาและความสะดวกในการนำสมุนไพรมาใช้ พบว่าชาวชนบทรู้จักประโยชน์ของกระวานว่าใช้เป็นยาขับลม แก้กท้องอืด ท้องเฟ้อ มากที่สุดถึงร้อยละ 78.6 แต่ในการใช้กลับพบว่า ใช้ซึ่งรักษาอาการนี้มากที่สุด

ส่วนในเรื่องของความรู้และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องตามชนิดของสมุนไพร วิธีการใช้ การเลือกใช้ส่วนต่าง ๆ (ต้น ใบ ดอก ราก) ของสมุนไพรแต่ละชนิดในการรักษาอาการต่าง ๆ พบว่า อัตราร้อยละในเรื่องนี้ต่ำมาก โดยพบว่าชาวชนบทมีความรู้และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้อง มีไม่ถึงร้อยละ 25.0 ของทุก ๆ อาการที่รักษาตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน

Abstract

The main objective of this study was to thoroughly investigate the knowledge, Traditional Medicine Used in Rural Southern Area of Thailand under the Primary Health Care. The study attempted to obtain fundamental data for the knowledge of villagers about using medicinal plant for curative purpose which was noted in handbook of Medicinal Plant Used in Primary Health Care.

Field survey research employing interviewing technique by means of constructed questionnaires was conducted in a village of Songkhla selected by simple random sampling method for target population of villagers. The collected sample size were totally 145 cases for villagers. For 145 cases, 64 percent are female and 36 percent are male. Most of them are farmers (67%) and 50 years old upward. Samples were analysed by means of frequency and percentage and consequently presented in tables.

The result of this study revealed that their experience in the use of medicinal plant for curative purpose received from neighbour rather than from other sources. Almost 50% of villagers know and used to employ the medicinal plant in Primary Health Care Project. For the first illness, however, only a few villagers (1.4%) used medicinal plant for curative purpose. In addition, most of villagers know which medicinal plant in Primary Health Care Project is used for but they rarely use it or they use alternative medicinal plant depending on cost and convenience. For example they

know cardamom as carminative but they prefer to use ginger instead of cardamom since ginger is much cheaper than cardamom.

Less than 25% of villagers have correctly knowledge to use medicinal plant either the kind of medicinal plant, part used or preperation as noted in handbook of medicinal plant under Primary Health Care Project